

Burnout levels of the physical education teachers in terms of professional variables

Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değişkenlere göre tükenmişlik düzeyleri¹

Timur Yılmaz²
F. Filiz Çolakoğlu³
Tekin Çolakoğlu⁴

Abstract

The study was undertaken in order to assess burnout levels of the physical education teachers in terms of professional variables.

The population of the study was consisted of 275 physical education teachers who were employed at secondary schools and high schools of Ministry of National Education in the city center of Ordu Province during the academic year of 2012-2013. The sample of the study was composed of 163 physical education teachers who were employed at secondary schools and high schools in the city center of Ordu Province and were recruited with random sampling. As the data collection tools; Personal Information Forms and Maslach Burnout Inventory-Educators Survey Form (MBI-ES) were employed. For the data analyses; as a result of the normality tests, independent group t test was used for pairwise group comparisons whereas ANOVA and non-parametric Kruskal Wallis-H test were employed for the comparisons of the three and more groups. In light of the study results; it was determined that physical education teachers underwent “emotional burnout” for the variable of “sufficient income”.

Özet

Bu çalışma, beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerini incelemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini 2012–2013 eğitim-öğretim yılında Ordu ili (merkez) ve ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı orta ve lise okullarında görev yapan 275 beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise, Ordu ili (merkez) ve ilçelerinde görev yapan rastgele yöntemle seçilen toplam 163 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Kişisel Bilgi Formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, yapılan normallik sınamasına göre ikili küme karşılaştırmaları için bağımsız grup t testi, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için ANOVA non parametrik Kruskal Wallis-H testi; sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere, varyansların homojen olmasından dolayı post hoc testlerinden Scheffe ve LSD çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırmadaki istatistiksel analizler için anlamlılık düzeyi 0.05 ve 0.01 olarak ele alınmıştır. Araştırma sonucuna göre meslek gelirlerinin yeterliliği değişkeninde “duygusal tükenme” yaşadıkları belirlenmiştir.

¹This study is summarized from a part of Master's Thesis prepared for the Gazi University, the Institute of Health Sciences, the department of Physical Education and Sports

² M.Sc., M.E.B., Ordu/Turkey, besyolu2005@gmail.com

³ Assist. Prof. Dr., School of Physical Education and Sports, Gazi University, Ankara/Turkey, fcolakoglu@gmail.com

⁴ Assist. Prof. Dr., School of Physical Education and Sports, Gazi University, Ankara/Turkey, tcolakoglu@gmail.com

Keywords: Physical Education Teacher; **Anahtar Kelimeler:** Beden Eğitimi Öğretmeni; Burnout; Professional Variables. Tükenmişlik; Mesleki Değişkenler.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Öğretmenlik mesleği; ülkemizde öğretmenlerin yasal konumunu 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. maddesi ile düzenlenmiştir. Öğretmenlik devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifade etmekle yükümlüdür (Özdemir 1999).

Beden eğitimi ve spor öğretmeni Milli Eğitim Bakanlığı' nın örgün eğitim kurumlarında, ortaöğretimden sonra, dört yıllık bir yüksek öğretime; YGS' den belli bir puan sonucunda özel yetenek sınavı ile kazanıp ve yeteneklerinin yanı sıra alan bilgisi, pedagojik formasyon sonucunda tüm sosyal kültürel bilgilerle donatılmış, çok yönlü bir öğretmen tipidir. Günümüzde beden eğitimi ve spor; yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insana, fikren ve bedenen sağlık kazandıran bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple henüz çocukluk ve gençlik devresinde olan çeşitli bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıklar kazanma çağını yaşayan her kademedeki okul öğrencilerinin çağımızın eğitim anlayışına uygun bir şekilde kendi kapasite ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmeleri önemle ele alınmalıdır (MEB 1996).

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri öğrencilerinin toplum içinde kendisini göstermelerine, yeteneğini ve becerisini sergilemesine yardımcı olurlar. Aldıkları eğitimden ve dersin yapısından dolayı öğrencilerle iyi bir iletişim kuran, onlara sorun çözümünde yardımcı olan, arkadaş gibi davranan, ilgi çekici ve neşeli ders anlatan, hoşgörülü, anlayışlı ve güven verici öğretmenlerdir (Koçak 2002).

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği zorluklar içeren bir meslektir. Her şeye rağmen çoğu beden eğitimciler iyi eğitilmiş, etkili beden eğitimi programı uygulayan, mesleğine değer veren kişiler olarak anılmak isterler. Bu şekilde anılmayı hak etmek için öğretmenler, eğitim bütünlüğü içerisinde üstlenmiş oldukları rolü planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında çok fazla çalışmaya istekli olmalıdırlar (Tamer 2001).

Öğretmenlik, görev şartlarının zorluğu göz önüne alındığında en yorucu ve yıpratıcı mesleklerden biridir. Olumsuz koşullar ve gerilim içinde çalışan öğretmenin zamanla beden sağlığı ve sosyal ilişkileri bozulabilmektedir (Gündüz 2006). Öğretmenlerin büyük bir bölümü kendi işlerini stresli olarak tanımlar (Griffith 1999).

Öğrenci disiplin problemleri, öğrenci duyarsızlığı, çok kalabalık sınıflar ve diğer görevlilerin desteğinin azlığı, çok fazla ödev kâğıdı, çok fazla ölçme, gönülsüz tayinler, rol çatışması ve rol karmaşası ve öğretmenlerin kamuoyu tarafından eleştirilmesi gibi stresler öğretmenlerde tükenmişliğe yol açmaktadır (Farber 1984).

Tükenmişlik, özellikle insanlarla iç içe olan meslek gruplarında çalışan kişilerde sık sık ortaya çıkan “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı hissinde eksilme” durumu olarak tanımlanmıştır (Maslach 1978).

Öğretmenin mesleki tükenmişlik yaşamasının, öğretmenin kişisel sağlığı ve öğrenciye sunulan hizmetlerin aksaması gibi eğitim süreci üzerinde olumsuz bir etkisi vardır (Baysal 1995).

Gelecek nesilleri yetiştiren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi için yapılan çalışmalar ayrı bir önem arz etmektedir. Sürekli insanlarla ve öğrencilerle muhatap olan öğretmenler, çeşitli sebeplere bağlı olarak bir takım sorunlar yaşayabilirler. Özellikle öğretmenlerin yaşayacağı bu sorunlar geniş kitleleri olumsuz yönde etkileyebilir. Bu açıdan bir ülkenin eğitiminde rol oynayan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve iş doyum düzeylerinin tespit edilip gerekli

önlemler alınmasının ve alınan kararların hayata geçirilmesinin ülkenin geleceği açısından hayati bir önem taşıdığı söylenebilir (Kale 2007).

Materyal ve Yöntem

Araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değişkenlerine göre tükenmişlik düzeylerini, öğretmen görüşlerine göre betimlemeyi amaçlayan nicel verilere dayalı survey modeli uygulanmıştır (Izgar, 2001).

Araştırma 2012–2013 eğitim-öğretim yılında Ordu il Merkezi ve ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve rastgele yöntemle seçilmiş 30'u (%18,4) kadın, 133'ü (%81,6) erkek olmak üzere toplam 163 öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak tükenme düzeylerinin tespiti için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiş ve Ergin (1992) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

MTE başlangıçta doğrudan insanlara hizmet vermeyi gerektiren sağlık çalışanları için geliştirilmiş, ancak öğretmenlerde tükenmişlik sendromunun araştırılması Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu (MTE-EF)'nin geliştirilmesine neden olmuştur. MTE-EF'nin MTE'den tek farkı ölçek maddelerinde "hasta" ya da "danışan" yerine "öğrenci" kelimesinin gelmesidir. MTE-EF, MTE gibi üç alt ölçekten oluşmaktadır (Koçak, 2002). Orijinali yedili likert tipi bir ölçek olan bu araç toplam 22 madde ve üç alt ölçekten meydana gelmektedir. Tükenmişlik alt boyutlarını şöyle açıklanabilir (Çam,1989).

1. Duygusal Tükenme (EmotionalExhuas) 1,2,3,6,8,13,14,16,20. maddeler: Bu alt ölçek kişinin mesleği veya işi tarafından tüketilmiş, aşırı yüklenilmiş olma duygularını tanımlar.
2. Kişisel Başarı (PersonalAccomplishment) 7,9,12,17,18,19,21. maddeler: Bu alt ölçek ise insanlarla çalışan bir kişide yeterlilik ve başarıyla üstesinden gelme duygularını tanımlar.
3. Duyarsızlaşma (Depersonalization) 5,10,11,15,22. maddeler: Bu alt ölçek kişinin hizmet ve bakım verdiklerine karşı, bireylerin kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın duygudan yoksun şekilde davranmalarını tanımlar.

Bu alt boyutlar için iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa değeri sırasıyla DT için .83, KB için .72 ve D için .65 olarak bulunmuştur. Bizim çalışmamızda ise sırasıyla DT için .82, KB için .55 ve D için .62 ve anketin tümü için .66 olarak bulunmuştur (Izgar, 2001).

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Kişisel Bilgi Formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, yapılan normallik sınamasına göre ikili küme karşılaştırmaları için bağımsız grup t testi, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için ANOVA non parametrik Kruskal Wallis-H testi; sonucu anlamlı bulunan farklılıkların kaynağını belirlemek üzere, varyansların homojen olmasından dolayı post hoc testlerinden Scheffe ve LSD çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırmadaki istatistikî analizler için anlamlılık düzeyi 0.05 ve 0.01 olarak ele alınmıştır

Bulgular

Tablo 1. Deneklerin Mesleki Değişkenlere Göre Frekans Dağılımları

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Erkek	133	81,6
	Kadın	30	18,4
	Toplam	163	100
Okul türü	Ortaokul	88	54,0
	Lise	75	46,0
	Toplam	163	100
Çalışma süresi	10 yıl ve altı	69	42,6
	11 – 15 yıl	55	34,0
	16 +	38	23,5
	Toplam	162	100
Ders saati yeterli	Hiç yeterli değil	51	31,5
	Az yeterli	55	34,0
	Kısmen yeterli	47	29,0
	Tamamen yeterli	9	5,6
	Toplam	162	100
Öğrenci sayısı	20 ve altı	40	24,5
	21–25	45	27,8
	26–30	52	32,1
	31+	25	15,4
	Toplam	163	100
Gelir yeterli	Hiç yeterli değil	46	28,2
	Yetersiz	70	42,9
	Kısmen yeterli	40	24,5
	Yeterli	7	4,3
	Toplam	163	100

Çalışmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin % 81,6'sı erkek, % 54,0'ü ortaokulda ve % 42,6'sı 10 yıl ve altında görev yaptıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin % 34,0'ü ders saatlerinin az yeterli olduğunu, %32,1'i sınıflardaki öğrenci sayısı 26-30 arası olarak ders yapıldığını ve %42,9'ü gelirini yetersiz olduğunu vurgulamışlardır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Çalıştıkları Okul Türü İle Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt Boyut	Okul Türü	N	X±SS	t	SD	p
Duygusal	Ortaokul	88	12,35±6,67	-0,284	161	0,777
	Lise	75	12,64±6,17			
Duyarsızlaşma	Ortaokul	88	3,83±3,35	0,114	161	0,910
	Lise	75	3,77±2,89			
Kişisel Başarı	Ortaokul	88	22,74±3,83	-0,853	161	0,395
	Lise	75	23,24±3,62			

P<0,05

Öğretmenlerin çalıştıkları okul türüne göre tükenmişlik alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

Tablo 3. Öğretmenlerin Çalışma Süresi İle Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt Boyut	Çalışma Süresi	N	X±SS			
Duygusal	10 yıl ve altı	69	12,17±6,20			
	11 - 15 yıl	55	12,75±7,26			
	16 yıl ve üstü	38	12,90±5,56			
	Toplam	162	12,54±6,41			
Duyarsızlaşma	10 yıl ve altı	69	4,00±3,26			
	11 - 15 yıl	55	4,04±3,23			
	16 yıl ve üstü	38	3,21±2,72			
	Toplam	162	3,83±3,13			
Kişisel Başarı	10 yıl ve altı	69	22,26±3,52			
	11 - 15 yıl	55	23,35±4,11			
	16 yıl ve üstü	38	23,74±3,45			
	Toplam	162	22,96±3,75			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Duygusal	Gruplar arası	16,35	2	8,18	0,197	0,821
	Grup içi	6597,93	159	41,50		
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	18,92	2	9,46	0,964	0,384
	Grup içi	1560,24	159	9,81		
Kişisel Başarı	Gruplar arası	64,79	2	32,40	2,347	0,099
	Grup içi	2195,11	159	13,81		

P<0,05

Tablo 3'deki ANOVA sonuçlarına göre, araştırma grubunun tükenmişlik düzeylerinin alt boyutuna ilişkin çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. Öğretmenlerin Ders Saati İle Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Ders Saati	N	X±SS			
Duygusal	20 saat ve altı	63	12,24±7,42			
	21 - 29 saat	77	12,77±5,78			
	30 saat ve üstü	23	12,22±5,71			
	Toplam	163	12,49±6,43			
Duyarsızlaşma	20 saat ve altı	63	3,92±3,79			
	21 - 29 saat	77	3,74±2,65			
	30 saat ve üstü	23	3,70±2,74			
	Toplam	163	3,80±3,14			
Kişisel Başarı	20 saat ve altı	63	23,03±3,82			
	21 - 29 saat	77	22,81±3,77			
	30 saat ve üstü	23	23,35±3,52			
	Toplam	163	22,97±3,74			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Duygusal	Gruplar arası	11,578	2	5,789	0,139	0,871
	Grup içi	6675,134	160	41,720		
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	1,440	2	0,720	0,072	0,930

	Grup içi	1592,278	160	9,952		
Kişisel Başarı	Gruplar arası	5,615	2	2,807	0,199	0,820
	Grup içi	2255,232	160	14,095		

P<0,05

Öğretmenlerin ders saatine göre tükenmişlik düzeylerinin alt boyutlarına ilişkin görüşlerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 5. Ders Verilen Sınıflardaki Ortalama Öğrenci Sayısı ile Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt Boyut	Öğrenci Sayısı	N	X±SS			
Duygusal	0-20	40	12,98± 6,05			
	21 - 25	45	11,56±6,47			
	26 - 30	52	12,92±6,50			
	31 +	25	12,04±6,74			
	Toplam	162	12,42±6,39			
Duyarsızlaşma	0-20	40	4,33±2,76			
	21 - 25	45	3,51±3,14			
	26 - 30	52	3,62±2,96			
	31+	25	3,88±4,09			
	Toplam	162	3,80±3,15			
Kişisel Başarı	0-20	40	22,68±3,12			
	21 - 25	45	23,47±3,89			
	26 - 30	52	23,27±3,91			
	31+	25	21,88±4,02			
	Toplam	162	22,96±3,75			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Duygusal	Gruplar arası	62,718	3	20,906	0,507	0,678
	Grup içi	6512,738	158	41,220		
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	16,712	3	5,571	0,558	0,643
	Grup içi	1576,967	158	9,981		
Kişisel Başarı	Gruplar arası	48,932	3	16,311	1,166	0,325
	Grup içi	2210,846	158	13,993		

P<0,05

Öğretmenlerin ders verdikleri sınıflardaki öğrenci sayısı ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılma sonuçlarına bakıldığında, öğrenci sayısına göre tükenmişliğin alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel anlamda bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 6. Öğretmenlerin Geliri Yeterlimi Değişkeni İle Duyarsızlaşma Ve Kişisel Başarı Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt Boyut	Gelir Yeterli	N	Sıra Ortalaması	SD	χ^2	P
Duyarsızlaşma	Hiç yeterli değil	46	94,14	3	4,907	0,179
	Yetersiz	70	76,19			
	Kısmen yeterli	40	76,74			
	Yeterli	7	90,43			
Kişisel Başarı	Hiç yeterli değil	46	77,97	3	4,175	0,243
	Yetersiz	70	83,98			
	Kısmen yeterli	40	77,49			
	Yeterli	7	114,50			

P<0,05

Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, araştırma grubunun gelir yeterli mi değişkenine göre duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir $p>0,05$.

Tablo 7. Öğretmenlerin Geliri Yeterlimi Değişkeni İle Duygusal Alt Boyut Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt Boyut	Gelir Yeterli	N	X±SS				
Duygusal	Hiç yeterli değil(1)	46	14,00±6,71				
	Yetersiz(2)	70	12,77±6,00				
	Kısmen yeterli (3)	40	11,05±6,68				
	Yeterli (4)	7	7,86±3,89				
	Toplam	163	12,49±6,43				
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlılık
Duygusal	Gruplar arası	343,612	3	114,537	2,871	0,038	1-3 1-4
	Grup içi	6343,100	159	39,894			

P<0,05

Tablo 7'ye bakıldığında, öğretmenlerin geliri yeterli mi değişkeni ile tükenmişlik düzeylerinin alt boyut olan duygusal puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. ($p<0,05$). Bu farklılık gruplar arasında “hiç yeterli değil” cevabını veren öğretmenlerin ortalaması, “kısmen yeterli ve yeterli” cevabını veren öğretmenlerin ortalamasından yüksektir.

Tartışma Sonuç

Bu çalışmada, 2012–2013 eğitim-öğretim yılında Ordu ili (merkez) ve ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı orta ve lise okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerini incelemek amacıyla onların görüşlerine dayalı olarak mesleki tükenmişliğin belirlenmesi araştırmanın temel amacı olarak ele alınmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi okul türü, çalışma süresi, ders saati, ders verilen sınıflardaki öğrenci sayısı ve gelirin durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi araştırmanın alt amaçları olarak ele alınmış ve beden eğitimi öğretmen görüşleri bu bağımsız değişkenlere göre değerlendirilmiştir.

Tükenmişlik, insanlarla yüz yüze ilişki gerektiren mesleklerde daha fazla görülmektedir. İnsanlarla çalışan profesyonellerde, insanlara karşı duyulan sorumluluğun, nesnelere karşı duyulan sorumluluktan daha fazla olması nedeniyle, bu kişilerde tükenme riskinin daha yüksek olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur (Yıldız 2012).

Çalışma sonucuna göre, öğretmenlerin çalıştıkları okul türü, çalışma süresi, öğretmenlerin haftalık girdikleri ders saati ve ders verilen sınıflardaki ortalama öğrenci sayısına ait tükenmişlik bulguları incelendiğinde; “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 2; Tablo 3; Tablo 4; Tablo 5).

Izgar (2001) çalışmasında; okul türü değişkeninin “duygusal tükenme” boyutunda tükenmişliği etkilemediğini belirtmiştir. Diğer yandan Tümkeya (1996) liselerde görev yapan öğretmenlerin daha fazla tükenmişlik yaşadığını ortaya koymuştur.

Beden eğitimi dersinin ortaokul ve liseler de öğrenci tarafından çok sevilen bir ders olması, öğrencilerin beden eğitimi öğretmenlerine genel olarak sempatiyle yaklaşması sebebiyle beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik yaşamadıkları düşünülebilir.

İlgili çalışmalar incelendiğinde, tükenmişlik puanları üzerinde kıdem faktörünün etkisine ilişkin farklı sonuçlar olduğu görülmektedir.

Yıldız (2012) rehber öğretmenler üzerine yaptığı çalışmasında mesleki kıdemi 0-5 yıl arası olan rehber öğretmenlerin, kıdemleri 21-25 yıl arası olan rehber öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur. Paralel olarak Kelgökmen ve ark.(2007) “duyarsızlaşma” alt boyutunda 1-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin diğer gruplarda bulunan öğretmenlere göre tükenmişliği daha yüksek yaşadıklarını, “duygusal tükenme” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında ise anlamlı bir farklılığa rastlanmadığını belirtmiştir.

Bununla birlikte, ilgili çalışmalarda mesleki kıdem değişkeninin öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri üzerinde fark yaratan bir değişken olmadığını belirten çalışmalar bulunmaktadır (Kale 2007; Gençay 2007; Vurgun 2006).

Göreve yeni başlayan öğretmenler idealist ve heyecanlı yapıları ile tükenmişlik yaşamıyor olabilirler. Kıdemi yüksek olan öğretmenler ise yıllar geçtikçe tecrübelerinin artmasıyla birlikte, mesleklerine karşı daha olumlu tutum ve bağlılık geliştirdikleri, çalıştıkları kurumlardaki yöneticilerle, mesai arkadaşları ve öğrencilerle özdeşleştiklerinden dolayı kendilerini daha başarılı hissetmiş olabilirler.

İlgili çalışmalar incelendiğinde haftalık girilen ders saati değişkeninin kişisel başarı ve duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişliğe etki ettiği; duygusal tükenme alt boyutunda ise tükenmişliği etkilemediği görülmektedir.

Aydın (2004) ve Cihan (2011) yapmış oldukları çalışmalarda kişisel başarı alt boyutunda haftalık ders yükünün 17 ve 21 saatin üzerinde olan beden eğitimi öğretmenlerinde, Özcan (2009) duyarsızlaşma alt boyutunda haftalık ders yükünün 21 saat üzerinde olan ilkököl öğretmenlerinde, Çağlar ve ark. (2011) duyarsızlaşma alt boyutunda haftalık 11-15 saat derse giren dersane öğretmenlerinde tükenmişlik düzeylerinin yükseldiğini belirlemişlerdir. Dolayısıyla ders saatinin ve iş yükünün artmasına paralel olarak duyarsızlaşmanın arttığı görülmektedir.

Bu sonuçlar bizim çalışmamızı destekler nitelikte değildir. Ancak bu sonuçlar 2003 ve 2011 eğitim öğretim yılları arasında yapılan çalışmalardır. Günümüzde okul norm açıklarının kapanması ve çoğu okulda birden fazla beden eğitimi öğretmenin bulunması, öğretmenlerin ders dışı faaliyet yüklerini hafifletmektedir. Okul içi ve okul dışı etkinliklerde görev paylaşımının yapılması ağır çalışma koşullarını hafifletmekle birlikte öğretmenin ders konsantrasyonunu ve motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısıyla öğretmenler tükenmişlik yaşamıyor olabilirler.

Ders verilen sınıflardaki ortalama öğrenci sayısına ait tükenmişlik bulguları incelendiğinde; Kırılmaz ve ark. (2003), ders verilen sınıftaki öğrenci sayısının tükenmişliğe etki etmediği sonucunu bulmuştur. Dolunay (2002) ise, sınıf mevcudu arttıkça öğretmenlerin duyarsızlaşma düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Eğitim kapsamında duyarsızlaşmanın beraberinde getireceği sonuçlar

açısından bakıldığında, duyarsızlaşma düzeyini arttıran etmenlerin etkisini azaltabilecek önlemlerin alınması gerektiği düşünülmektedir.

Sınıf mevcudu yüksek sınıflarda ders vermek öğretmenlerde tükenmişliği arttırabilir. Bu sınıflarda verimin ve performansın düşmesinin, öğrenci başarısının azalmasının, fiziksel anlamda yorucu şartların oluşması kaçınılmaz olabilir. Öğretmen, öğrenci sayısı yüksek sınıflarda daha çok çalışacak, enerji harcayacak ve duygusal olarak tükenecek, dolayısıyla öğrencilerle daha az ilgilenecek, giderek duyarsızlaşacak, istediği verime ulaşamayınca kendini daha çok başarısız hissedecektir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin günümüz itibarıyla artık sınıf mevcudu yüksek sınıfların olmadığı, her geçen yıl fiziki şartların iyileştiği ve sınıf mevcutlarının azalması sonucunda ideal öğrenci sayısına ders verdikleri görülmüştür. Bu sebepten dolayı tükenmişlik yaşamıyor olabilirler.

Çalışma sonucuna göre, tükenmişlik ile öğretmenlerin mesleklerinin gelirini yeterli bulma değişkenine ait bulgular incelendiğinde, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmamıştır (Tablo 6).

“Duygusal tükenme”, puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arasında “hiç yeterli değil” cevabını veren öğretmenlerin ortalaması, “kısmen yeterli” ve “yeterli” cevabını veren öğretmenlerin ortalamasından yüksektir (Tablo 7).

İlgili çalışmalar incelendiğinde bizim çalışma sonuçlarımıza paralellik gösteren sonuçlara rastlanmıştır. Çelik (1990), Otacıoğlu (2008), Akbolat ve ark. (2008), Tuna (2010) yaptıkları çalışmalarında ekonomik durumun stres kaynağı olduğu ve bireylerin tükenmişlik yaşamada etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Ülkemizde öğretmenlik genel olarak az gelir getiren mesleklerden biridir. Genel eğitim sisteminde öğretmenler düşük ücretle çalışmaktadır. Bunun yanı sıra birçok beden eğitimi öğretmeni çeşitli kurslarda, kulüplerde antrenörlük, birçoğu da çeşitli branşlarda hakemlik yaparak ek ücret almaktadır. Bu nedenle ekonomik kazanç konusunda öğretmenler sıkıntı yaşamakta günlük ihtiyaçlarını zor karşılamaktadırlar. Öğretmenlerin ekonomik kazançlarının az olması tükenmişlik yaşamada sebep olabilir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çalıştıkları okul türü, mesleki kıdem, haftalık ders saati ve öğrenci sayısı değişkenleri ile tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlara göre, tükenmişliğin her üç alt boyutunda da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Öğretmenlerin meslek gelirlerini yeterli bulma değişkenine göre tükenmişlik düzeylerinin “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” alt boyutlarında anlamlı farklılık görülmezken, “duygusal tükenme” alt boyutunda ise istatistiksel anlamda farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre mesleki gelir, “hiç yeterli değil” cevabını veren öğretmenlerin ortalaması, “kısmen yeterli ve yeterli” cevabını veren öğretmenlerin ortalamasından yüksektir daha fazla tükenmişlik yaşamaktadırlar.

Öğretmenlerin mesleklerini isteyerek seçmeleri için, gerekli kurumlarca rehberlik hizmetlerin verilmesi gerekmektedir.

İş doyumunu ve verim düzeyinin artırılması için, okul yöneticileri ve müfettişler tarafından öğretmenlerin meslekteki başarıları takdir edilmeli ve mobing uygulanmamalıdır.

Öğretmenlerin ve tabidir ki tüm eğitim çalışanlarının ekonomik hakları iyileştirilerek saygınlığı artırılmalıdır.

Öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek olup, toplumdaki yerinin yükseltilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akbolat, M., Işık, O. (2008). Sağlık Çalışanlarının Tükenmişlik Düzeyleri: Bir Kamu Hastanesi Örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 11(2).
- Aydın, K. (2004). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri ve Tükenmişliği Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi Aksaray İl Örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.*
- Baysal, A. (1995). Lise ve Dengi Okul Öğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler. *Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.*

- Cihan, B.B. (2011). Farklı İllerde Çalışan İlköğretim Okullarında Görevli Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi ve Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazî Üniversitesi.*
- Çağlar, Ç., Demirtaş, H. (2011). Dershane Öğretmenlerinde Tükenmişlik ve İş Doyumu. *E-International Journal of Educational Research*. 2(2):30-49.
- Çam, O. (1989). Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yayınlanmış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.*
- Çelik, V. (1990). Öğretmen, Okul ve Stres. *Milli Eğitim Dergisi*. XV: 153.
- Dolunay, A. (2001). Genel Liseler ve Teknik Ticaret Meslek Liselerinde Görevli Öğretmenlerde Tükenmişlik Durumu Araştırması. *Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.*
- Ergin, C. (1992). Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Envanterinin Uygulanması. 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.*
- Farber, B.A. (1984). Stress and Burnout in Suburban Teachers. *Journal of Educational Research*. 77(6): 325-326.
- Gençay, Ö.A. (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 15(2):765-780.
- Griffith, J., Steptoe, A., Cropley, M. (1999). An Investigation of Coping Strategies Associated With Job Stress in Teachers. *British Journal of Educational Psychology*. 69(pt 4):517-31.
- Gündüz, H. (2006). Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri. *Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır:Dicle Üniversitesi.*
- Izgar, H. (2001). *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik Nedenleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kale, F. (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.*
- Kelgökmen, A.H., Saçlı, F., Demirhan, G. (2007). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Saptanması ve Karşılaştırılması. 5. *Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, Adana.*
- Kırılmaz, A.Y., Çelen, Ü., Sarp, N. (2003). İlköğretim’de Çalışan Bir Öğretmen Grubunda “Tükenmişlik Durumu” Araştırması. *İlköğretim-Online*, 2(1):2-9. From (Online):<http://www.ilkogretim-online.org.tr> (erişim tarihi: 21.11.2014).
- Koçak, E. (2002). Erzurum İlinde Görev Yapmakta Olan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İş Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum:Atatürk Üniversitesi.*
- Maslach, C. (1978). The Client Role in Staff Burn-out. *Journal of Social Issues*. 34(4):111-124.
- Maslach, C., Jackson, S.E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout. *Journal of Occupational Behavior*. 2:99-131.
- M.E.B. (1996). *Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Genel Müdürlüğü* 22.08.1996 tarih ve 3608 sayılı yazılarına ekli taslak programı.
- Özan, M.B. (2009). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki İlkokullarda Çalışan Öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Gazî Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24:52-66.
- Otacıoğlu, S.G. (2008). Müzik Öğretmenlerinde Tükenmişlik Sendromu ve Etkileyen Faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(15):103-116.
- Özdemir, S., Yalın, H. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları Dağıtım.
- Tamer, K., Pular, A. (2001). *Beden Eğitimi ve Sporda Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kozan Ofset Matba,
- Tuna, M. (2010). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri (Ankara İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazî Üniversitesi.*
- Tümekaya, S. (1996). Öğretmenlerdeki Tükenmişlik, Görülen Psikolojik Belirtiler ve Başa Çıkma Davranışları. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Vurgun, N., Dorak, F., Çetinkalp, Z.K. (2006). The Determination of Physical Education Teachers' Life Satisfaction and Burnout Levels in Private and Public Schools. *9th International Sport Sciences Congress. Muğla; 3-5 November.*

Yıldız, E. (2012). Mesleki Tükenmişlik ve Rehber Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 33(2): 37-61.

Extended English Abstract

Teaching profession in our country is legally regulated by the 43rd clause of Basic Law of the National Education in accordance with the law no. 1739. Teaching is a specialized profession in which official administration of the education, teaching and the relevant tasks are carried out by the state. Teachers are obliged to accomplish teaching tasks in line with the objectives and basic principles of the Turkish National Education.

Teachers of physical education and sports help the students demonstrate themselves and their abilities and skills in the society. Thanks to the education the teachers of physical education receive and the characteristics of the physical education course; they are the ones who can build up a good communication with the students, help them in problem-solving, treat them as if they were friends, teach the course in an interesting and cheerful way, are tolerant, understanding and reassuring.

When considering the professional difficulties; the teaching profession is one of the most tiring and wearing professions. Health status and social relations of the teachers who work under negative conditions and stress may deteriorate in time. Majority of the teachers define the teaching profession as stressful.

Disciplinary problems of the students, indifference of the students, very crowded classes (big class size) and lack of auxiliary staffs, excessive homework papers, excessive evaluation-assessment procedures, unwanted assignments, role conflicts and criticisms against the teachers by the public opinion lead to burnout among the teachers.

Studies conducted to determine professional burnout levels of the teachers who educate and teach the future generations emphasize a particular importance. Teachers who always deal with humans and students may experience problems due to different reasons. Especially these problems experienced by the teachers may affect huge masses negatively. In this sense; it may be argued that it is of vital importance to determine professional burnout and professional satisfaction levels of the teachers who play an important role in the education of a country, to take the necessary measures and to implement the decisions already made for the sake of the future of the country.

The main aim of the study was to assess burnout levels of the physical education teachers who were employed at secondary schools and high schools of Ministry of National Education in the city center of Ordu Province and districts in terms of professional variables according to their own statements during the academic year of 2012-2013. To determine whether or not the burnout levels of the physical education teachers were changed in terms of type of the school, working time (length of service), class hours, the number of the students teachers taught (class size) and their income status was the secondary aim of the study. Opinions and statements of the teachers of the physical education were studied in relation with these independent variables.

As the data collection tools; Personal Information Forms and Maslach Burnout Inventory-Educators Survey Form (MBI-ES) were employed. For the data analyses; as a result of the normality tests, independent group t test was used for pairwise group comparisons whereas ANOVA and non-parametric Kruskal Wallis-H test were employed for the comparisons of the three and more groups. In order to explore the source of the differences results of which were found to be significant; post hoc Scheffe and LSD multiple comparison tests were used due to

homogeneity of variables. For the statistical analyses, P value less than 0.05 and 0.01 was considered statistically significant.

According to the study results; when burnout levels of the teachers were investigated in terms of school type, working time (length of service), weekly class hours and the number of the students teachers taught (class size) it was noted that there were no significant differences among the subscales of “emotional exhaustion”, “depersonalization” and “personal accomplishment”

It may be argued that the reason why the teachers of physical education did not undergo burnout may have been the fact that physical education course is loved by students at secondary schools and high schools and the students sympathize with the teachers of physical education.

It is possible that teachers who just start to teach may not experience burnout thanks to their idealist and enthusiastic characteristics. Teachers with longer length of service may develop positive attitudes and commitment towards the teaching profession as years pass and feel more successful because they identify themselves with school administrators, other coworkers and students.

It is seen that today participant teachers do not teach at crowded classes any more, physical conditions at schools are improved, number of students at classes is decreased and they teach for the classes with ideal numbers; which may –in return- have caused no teacher-burnout.

According to the study results; when the findings of the variable whether or not teachers found their incomes sufficient were investigated, it was seen that no significant differences existed in “depersonalization” and “personal achievement” subscales; however; there were significant differences in “emotional exhaustion” subscale and thus in inter group comparisons; the mean scores were higher among the teachers who answered “Not sufficient at all” than those who answered “Partly sufficient” and “sufficient”.

In our country; teaching is one of the professions salary of which is low. In the general education system; teachers’ wages are low. In addition; many teachers of physical education earn money from extra activities such as organizing private sportive courses, coaching at the sportive clubs, working as referees for different sportive branches. Therefore; in the sense of economic income teachers experience difficulties and hardly meet their daily needs. The fact that teachers earned less may have led to burnout.

As a conclusion; according to the results obtained from the comparison made between teachers’ burnout levels and the variables of type of the school, length of service (working time), class hours and class size; no statistically significant differences were seen in three subscales of burnout.

However; on the one hand there were no differences between the teachers’ burnout levels and the variable whether or not teachers’ incomes were sufficient in terms of “depersonalization” and “personal achievement” subscales; on the other hand there were statistically significant differences between the teachers’ burnout levels and the variable whether or not teachers’ incomes were sufficient in terms of “emotional burnout” subscale.

Mean scores of the teachers who answered “Professional income is not sufficient at all.” were higher than those who answered “Professional income is partly sufficient.” and “sufficient.” and they experience higher level of burnout.

It is necessary to provide guidance and counselling for the institutions in order to enable the candidates for teaching to choose teaching profession willingly.

In order to increase productivity and professional satisfaction of the teachers; their professional success and achievements should be appreciated by school administrators and school inspectors and teachers should not be subjected to mobbing.

Economic rights of the teachers as well as all educational personnel should be improved and their respect should be increased.

Teaching is a sacred profession and its place in the society should be appreciated.